

ENGELLİ BİREYLERİN AFET VE ACİL DURUM RİSKLERİNE KARŞI FARKINDALIK KAZANDIRMAK AMACIYLA BİR ÖĞRENME YÖNETİM SİSTEMİNİN GELİŞTİRİLMESİ

KÖKSAL BÜYÜK

Koksalbuyuk@anadolu.edu.tr

Nilgün ÖZDAMAR

nozdamar@anadolu.edu.tr

Mesut AYDEMİR

mesutaydemir@gmail.com

Erdem ERDOĞDU

erdeme@anadolu.edu.tr

OSMAN NURİ ATAK

osmannuriatak@anadolu.edu.tr

*Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi
Öğrenme Teknolojileri Araştırma Geliştirme Birimi*

ÖZET

Bu bildiri çalışmasında 2017 yılında başlayan ve Eskişehir İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü, Anadolu Üniversitesi, Türk Kızılayı Eskişehir Şubesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi (Polonya) ve Handy Club Ostrava (Çek Cumhuriyeti), Bulgar Geliştirme Ajansı (Bulgaristan) ile ortaklaşa yürütülen “Afetlere Karşı Engelleri Birlikte Aşalım!” isimli AB Erasmus+ projesinin ihtiyaç analizi kapsamında gerçekleştirilen engelli bireylerin afet farkındalık düzeylerinin belirlenmesine yönelik anket araştırmasının sonuçları paylaşılmıştır. Ayrıca çalışmada Anadolu Üniversitesi tarafından geliştirilmekte olan öğrenme yönetim sistemi tanıtılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Acil ve Afet durumu eğitimi, Uzaktan Eğitim, Öğrenme Yönetim Sistemi, Engelli Öğrenci, Açıköğretim Sistemi*

1. GİRİŞ

“Afetlere Karşı Engelleri Birlikte Aşalım!” isimli AB Erasmus+ projesi, afet ve acil durumlar öncesi; görme işitme ve fiziksel engelli bulunan bireylerin afet ve acil durum risklerine karşı hazırlıklı olması, engellilerin hareket kabiliyetlerini ve hizmet sağlayıcı personellerin müdahale becerilerinin güçlendirilmesini konu alan bir eğitim ve farkındalık projesidir. Bu bağlamda projede engelli bireylerin afet ve acil durum risklerine karşı bilgi ve farkındalık düzeyini arttırmasını sağlamak için görme, işitme, fiziksel engel türüne göre özelleştirilmiş ulaşılabilir bir öğrenme yönetim sisteminin geliştirilmesi hedeflenmektedir.

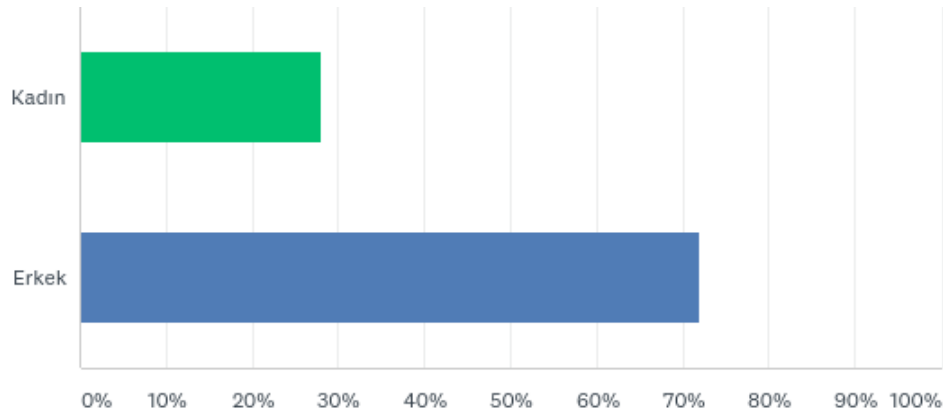
2017 yılında başlayan proje, Eskişehir İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü, Anadolu Üniversitesi, Türk Kızılayı Eskişehir Şubesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi (Polonya) ve Handy Club Ostrava (Çek Cumhuriyeti), Bulgar Geliştirme Ajansı (Bulgaristan) ortaklığında Erasmus+ Yetişkin Eğitimi İçin Stratejik Ortaklık Programı tarafından sağlanan proje desteği ile yürütülmektedir.

2. YÖNTEM

Bu projede öğrenme yönetim sisteminin geliştirilmesinden sorumlu proje ortağı Anadolu Üniversitesidir. 1982 yılında kurulan Anadolu Üniversitesi Açıköğretim sistemi, uzaktan eğitim alanında Türkiye’de köklü bilgi birikimi ve deneyimi olan bir kuruluştur. 2016-2017 Öğretim Yılı Bahar döneminde 1.107.776 aktif öğrencisi olan Anadolu Üniversitesi Açıköğretim sisteminde, sisteme giriş yaptıran ancak 2016-2017 öğretim yılında aktif olmayan bir başka deyişle pasif olarak nitelendirilen 1.650.096 öğrenci de yer almaktadır. Öğrenci sayısı açısından Anadolu Üniversitesi küresel ölçekte bir mega üniversite olarak tanınmaktadır (Daniel, 1996). Açıköğretim sisteminin önemli bir paydaşı da engelli öğrencilerdir. 2016-2017 Öğretim Yılı Bahar döneminde Anadolu Üniversite Açıköğretim Fakültesine kayıtlı 18.984 aktif engelli öğrenci ve 12.539 pasif engelli öğrenci bulunmaktadır. Projenin ihtiyaç analizi evresinde ortaklar engelli bireylerin afet farkındalık düzeylerinin belirlenmesi amacıyla bir anket geliştirmişlerdir. Anadolu Üniversitesi araştırma kapsamında hazırlanan online anketi Açıköğretim sistemine kayıtlı engelli öğrencilere SMS yoluyla iletmiştir. Ankete geri dönüş yapan öğrenci sayısı 1.810’dur.

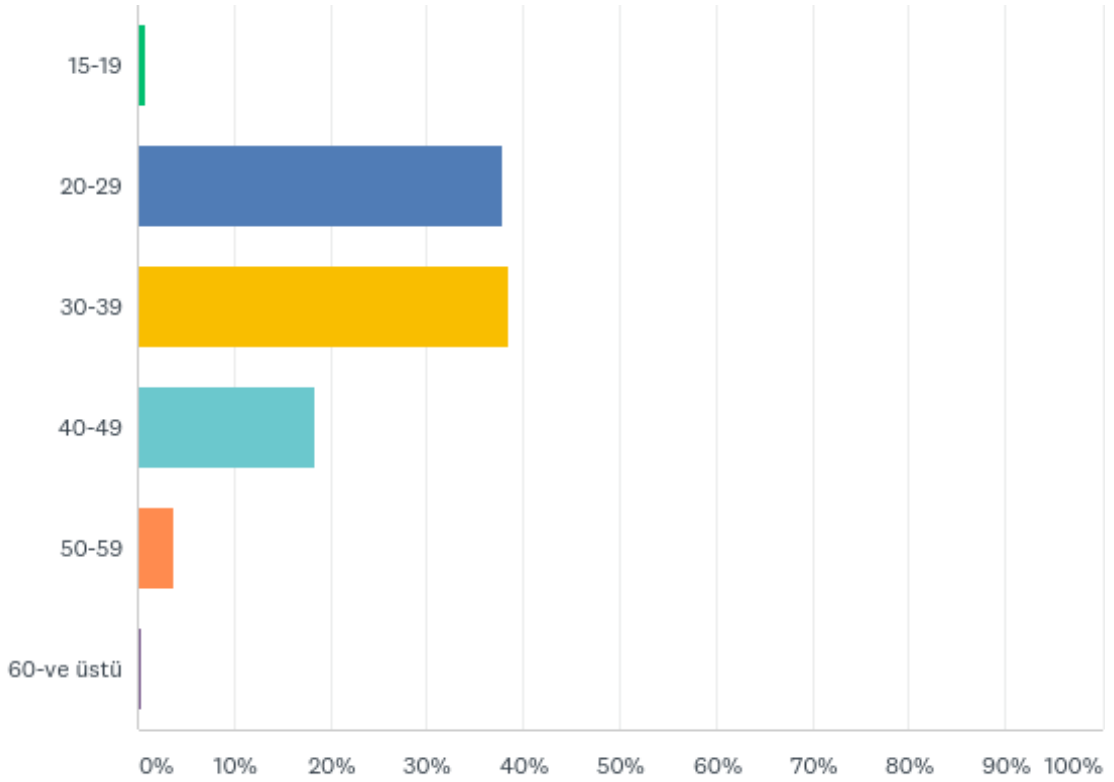
3. BULGULAR

Anket araştırmasında, katılımcıların demografik bilgilerini öğrenmek amacıyla cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim seviyesi, çalışma durumlarına ilişkin sorular sorulmuştur.

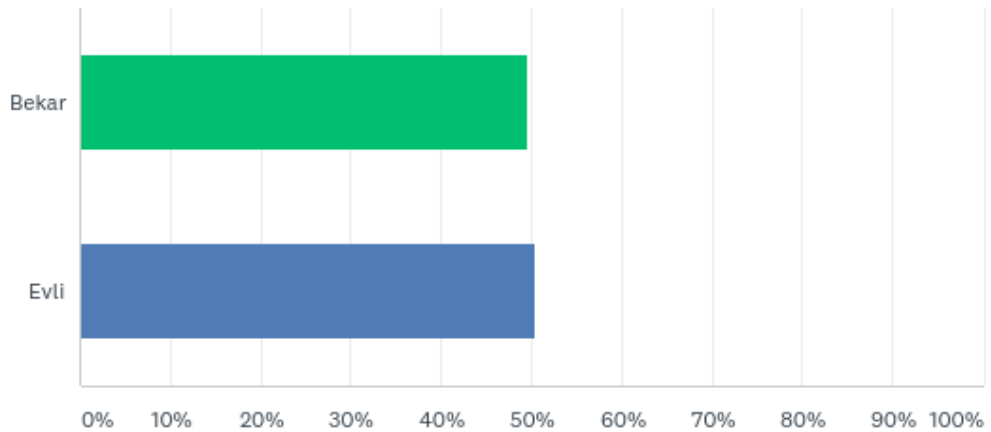
Şekil 1- Katılımcıların cinsiyet dağılımı

Ankete katılanların cinsiyet dağılımı incelendiğinde; katılımcıların %28 (506)’inin kadın, %72 (1295)’sının erkek olduğu görülmektedir.

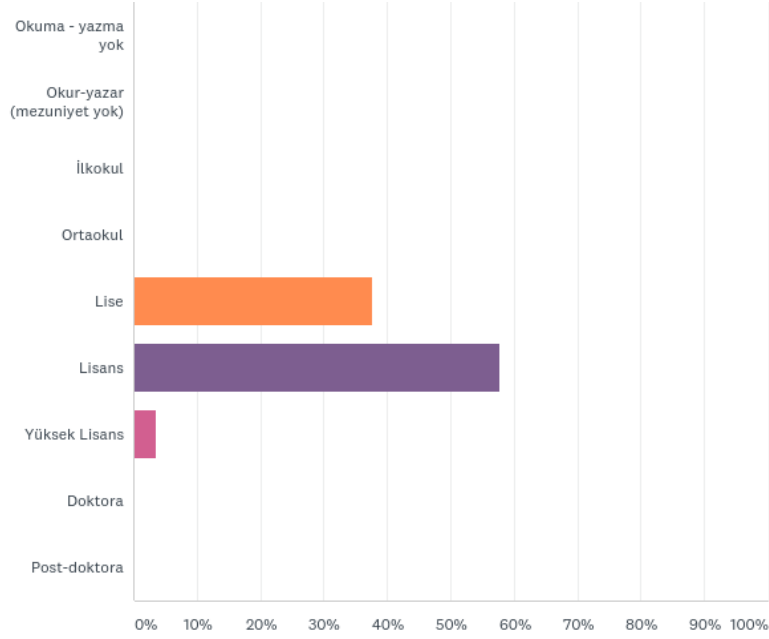
Şekil 2- Katılımcıların yaş aralıkları dağılımı

Ankete katılan engelli öğrencilerin yaş aralıkları incelendiğinde, katılımcıların %0,9 (16)'u 15-19 yaş aralığında, %38 (684)'i 20-29 yaş aralığında, %38 (695)'si 30-39 yaş aralığında, %19 (334)'u 40-49 yaş aralığında, %4 (69)'ü 50-59 yaş aralığında, %0,5 (9)'i 60 ve üstü yaş aralığında olduğu görülmektedir.

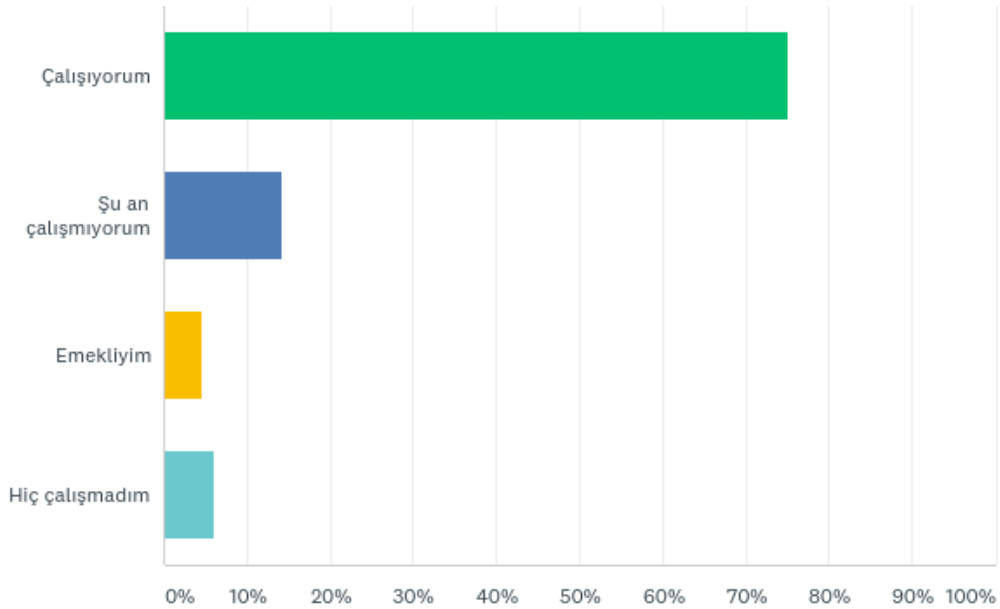
Şekil 3- Katılımcıların medeni durumu dağılımı

Ankete katılan engelli öğrencilerin medeni durumları incelendiğinde; katılımcıların %50 (892)'sinin bekar, %50 (907)'sinin evli olduğu görülmektedir.

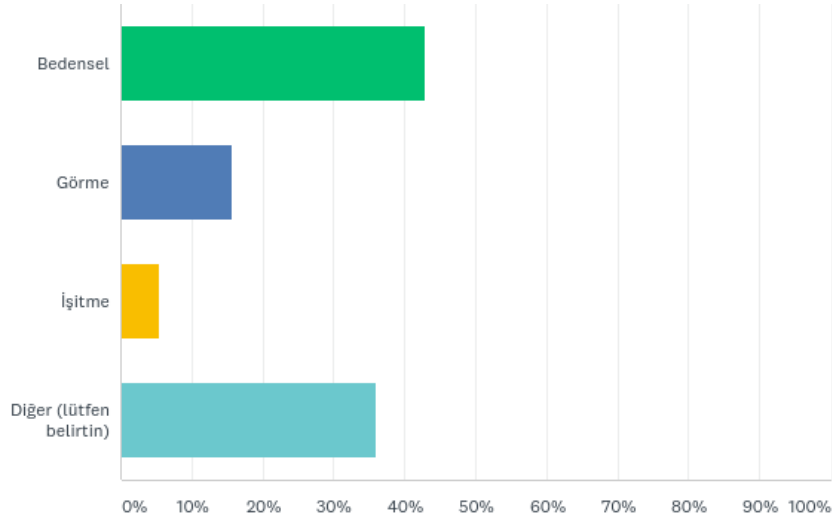
Şekil 4- Katılımcıların eğitim seviyeleri dağılımı

Ankete katılan engelli öğrencilerin eğitim seviyelerinin dağılımları incelendiğinde; %0,22(4)'ünün ortaokul, %38(677)'sinin lise, %58 (1036)'inin lisans, %0,4(65)'ünün yüksek lisans, %0,28(5)'sinin doktora, %0,17(3)'sinin post-doktora seviyelerinde olduğu gözlenmektedir.

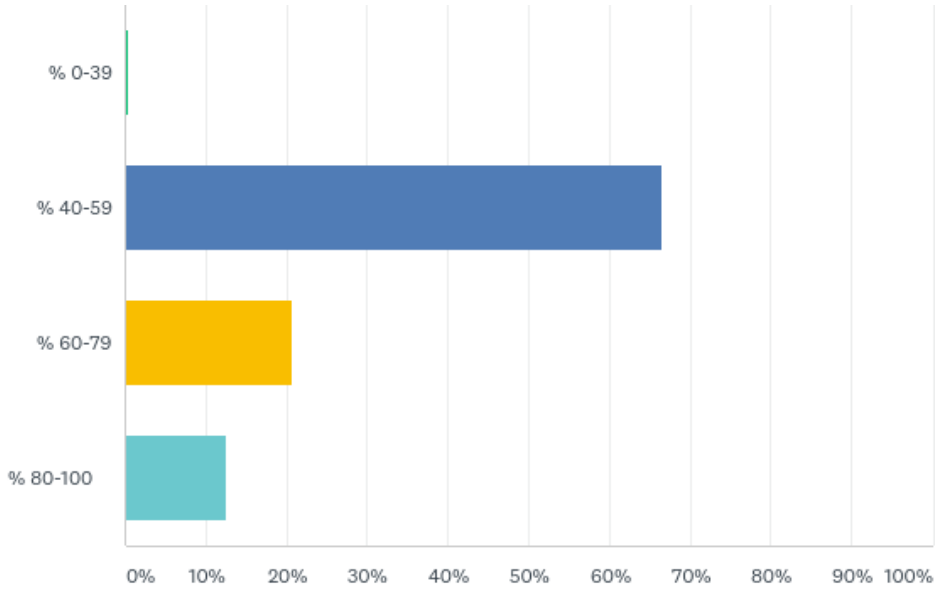
Şekil 5- Katılımcıların çalışma durumu dağılımı

Ankete katılan engelli öğrencilerin çalışma durumları incelendiğinde; katılımcıların %75 (1356)'i çalışmakta, %14 (256)'ü şu anda çalışmamakta, %5 (83)'i emekli, %6 (111)'sı hiç çalışmamış olduğu görülmektedir.

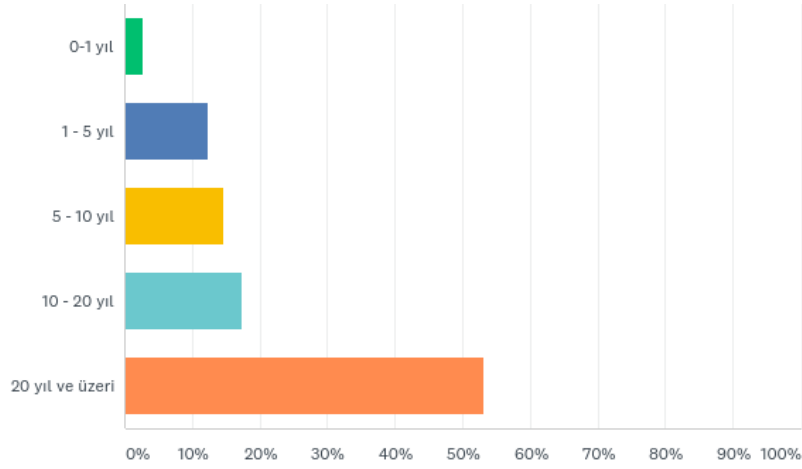
Şekil 6- Katılımcıların engel durumu dağılımı

Ankete katılan engelli öğrencilerin engel durumları incelendiğinde; katılımcıların %43 (770)'ü bedensel, %16 (280)'sı görme, %6 (99)'sı işitme, %36 (644)'sının da diğer engel durumuna sahip olduğu görülmektedir.

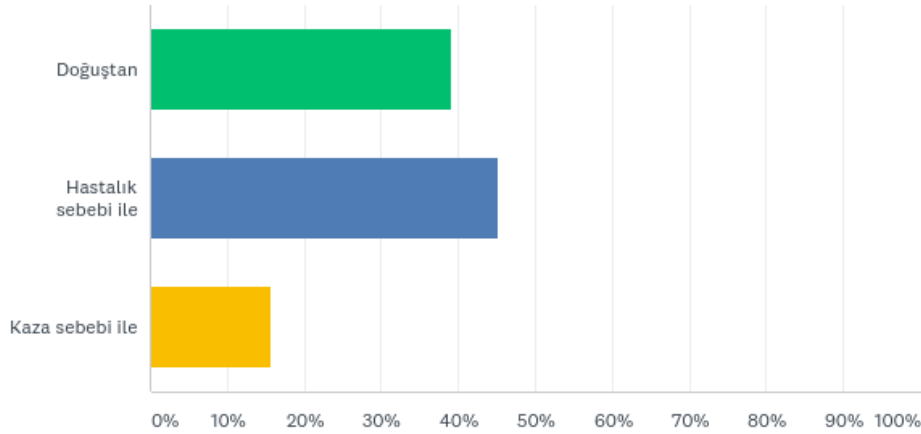
Şekil 7- Katılımcıların özür oranına göre engel grubu dağılımı

Ankete katılan engelli öğrencilerin özür oranına göre engel grubu dağılımı incelendiğinde; katılımcıların %0,4 (7)'ü %0-39 engel grubu, %66 (1199)'sı %40-59 engel grubu, %21 (373)'i %60-79 engel grubu, %12 (225)'si %80-100 engel grubu olduğu görülmektedir.

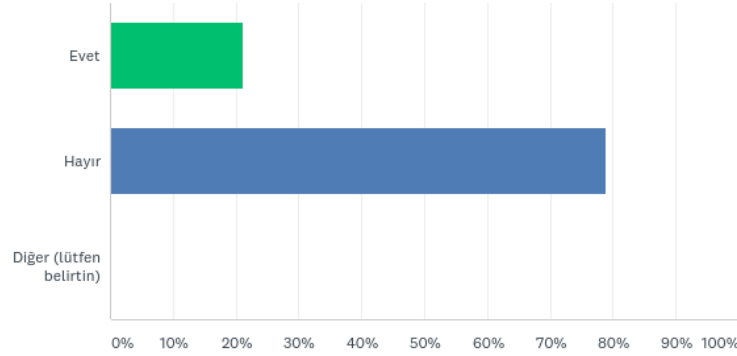
Şekil 8- Katılımcıların engelli bulunma süreleri dağılımı

Ankete katılan engelli öğrencilerin engelli bulunma süreleri dağılımı incelendiğinde; katılımcıların %3 (47)'ü 0-1 yıl, %12 (222)'si 1-5 yıl, %15 (261)'i 5-10 yıl, %17 (312)'si 10-20 yıl, %53 (951)'i 20 yıl ve üzeri olduğu görülmektedir.

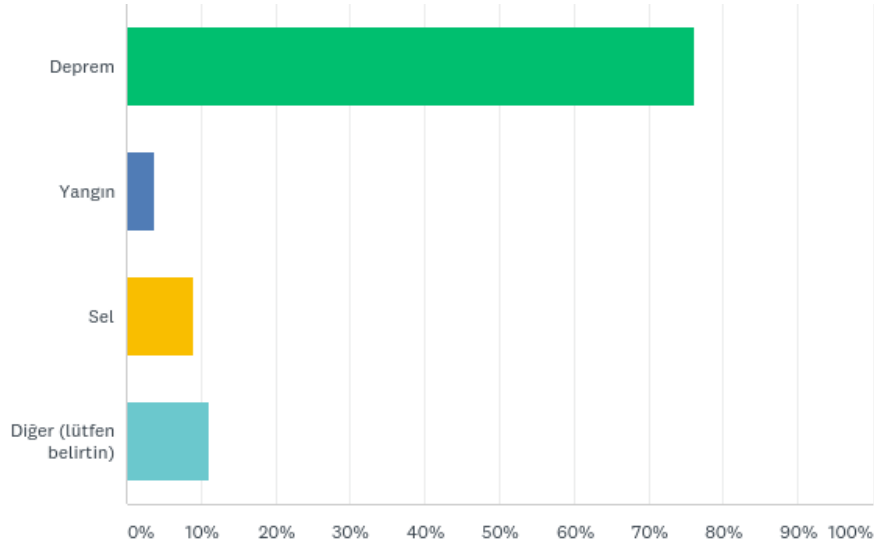
Şekil 9- Katılımcıların engel oluşma şekilleri dağılımı

Ankete katılan engelli öğrencilerin engel oluşma şekilleri dağılımı incelendiğinde; katılımcıların %39 (703)'ü doğuştan, %45 (812)'si hastalık sebebi ile, %16 (281)'sının ise kaza sebebi ile olduğu görülmektedir.

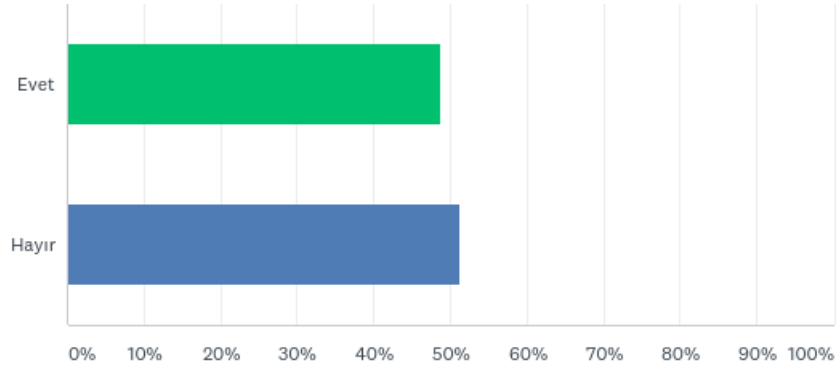
Şekil 10- Katılımcıların herhangi bir afete maruz kalma durumu

Ankete katılan engelli öğrencilerin herhangi bir afete maruz kalma durumu incelendiğinde; katılımcıların %21 (377)'inin bir afete maruz kaldığı, %79 (1409)'unun bir afete maruz kalmadığı gözlemlenmiştir.

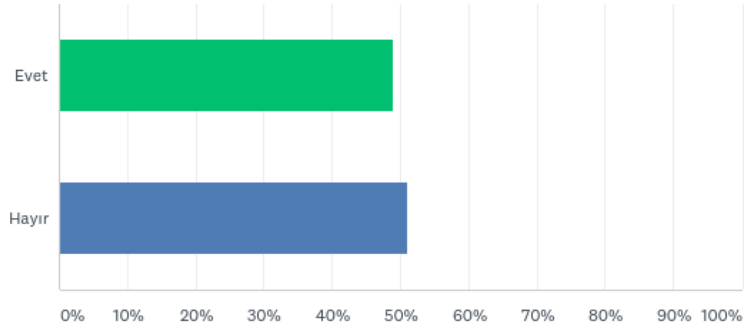
Şekil 11- Katılımcıların yaşadıkları afet türleri dağılımı

Ankete katılan engelli öğrencilerin yaşadıkları afet türleri dağılımı incelendiğinde; katılımcıların %76 (477)'sinin deprem afetini yaşadığı, %4 (24)'ünün yangın afetini yaşadığı, %9 (56)'unun ise sel afetini yaşadığı görülmektedir.

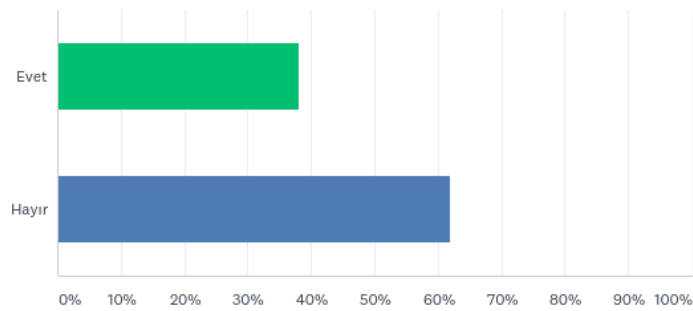
Şekil 12- Katılımcıların afet anı ya da sonrasında aileleri veya çevrelerinden yardım/destek alma durumu

Ankete katılan engelli öğrencilerin afet anı ya da sonrasında aileleri veya çevrelerinden yardım/destek alma durumu dağılımları incelendiğinde; katılımcıların %49 (304)'ünün yardım/destek aldığını, %51 (319)'inin ise yardım/destek almadığı görülmektedir.

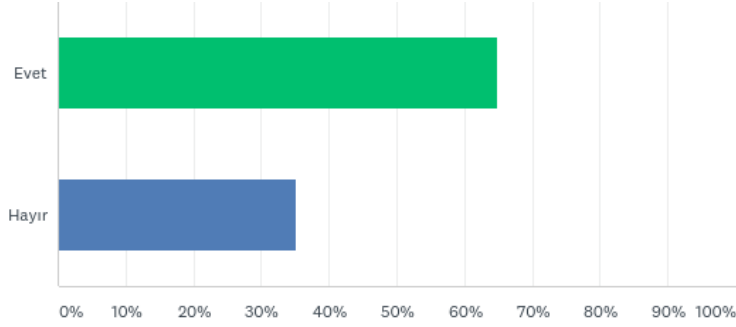
Şekil 13- Katılımcıların afet anı ya da sonrasında yardım/destek ihtiyacı hissetme durumu

Ankete katılan engelli öğrencilerin afet anı ya da sonrasında yardım/destek ihtiyacı hissetme durumları incelendiğinde; katılımcıların %49 (301)'ünün yardım/destek ihtiyacı hissettiğini, %51 (314)'inin yardım/destek ihtiyacı hissetmediği gözlenmiştir.

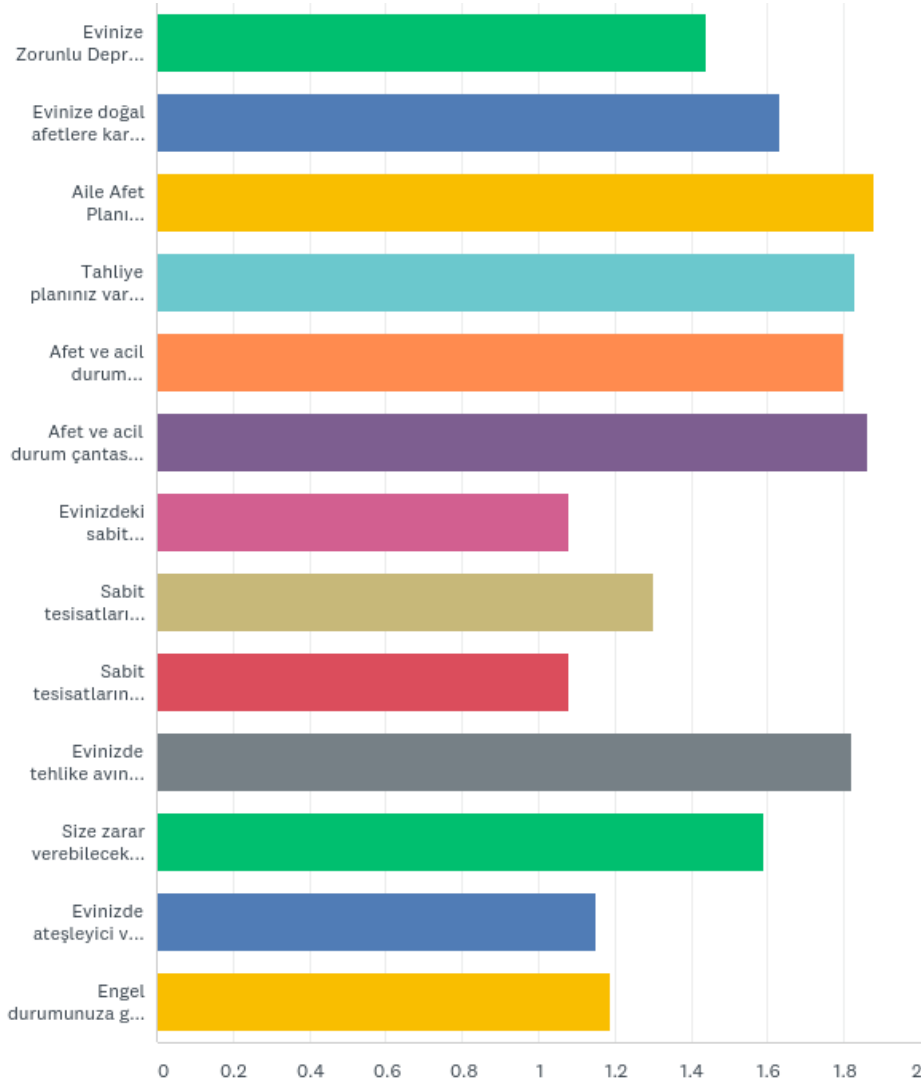
Şekil 14- Katılımcıların şimdiye kadar afetler konusunda herhangi bir eğitim alma dağılımı

Ankete katılan engelli öğrencilerin şimdiye kadar afetler konusunda herhangi bir eğitim alma durumları incelendiğinde ise; katılımcıların %38 (605)'inin afetler konusunda bir eğitim aldığı, %62 (981)'sinin ise afetler konusunda herhangi bir eğitim almadığı görülmektedir.

Şekil 15- Katılımcıların afetler konusunda almış oldukları eğitimi verimli ve etkin bulma durumu

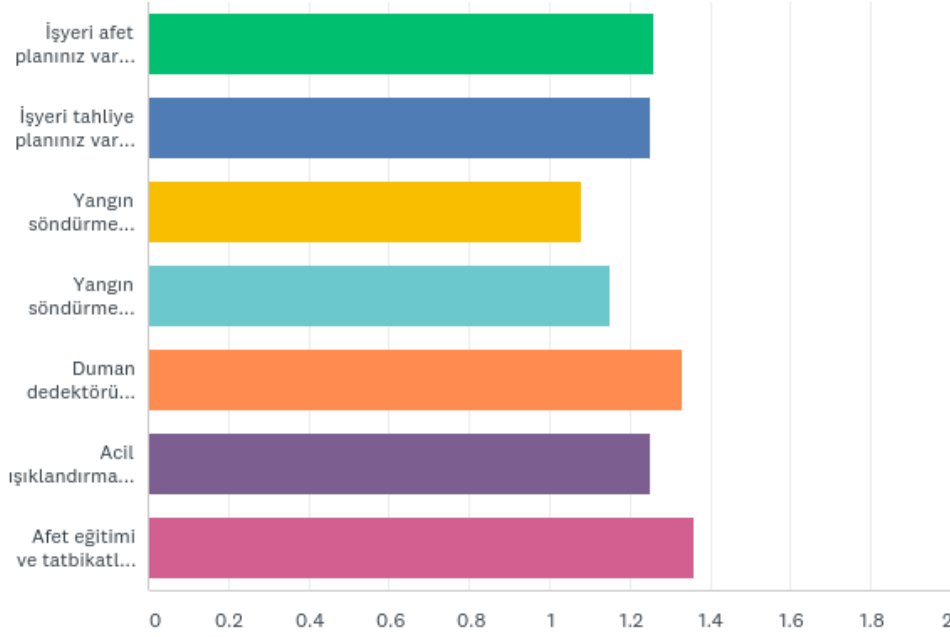
Ankete katılan engelli öğrencilerin afetler konusunda almış oldukları eğitimi verimli ve etkin bulma durumu incelendiğinde; katılımcıların %65 (517)'inin afetler konusunda almış oldukları eğitimi verimli ve etkili bulduğunu, %35 (281)'inin ise afetler konusunda almış oldukları eğitimi verimli ve etkili bulmadığı görülmektedir.

Şekil 15- Katılımcıların afet risklerine hazırlıklı olma durumları dağılımları

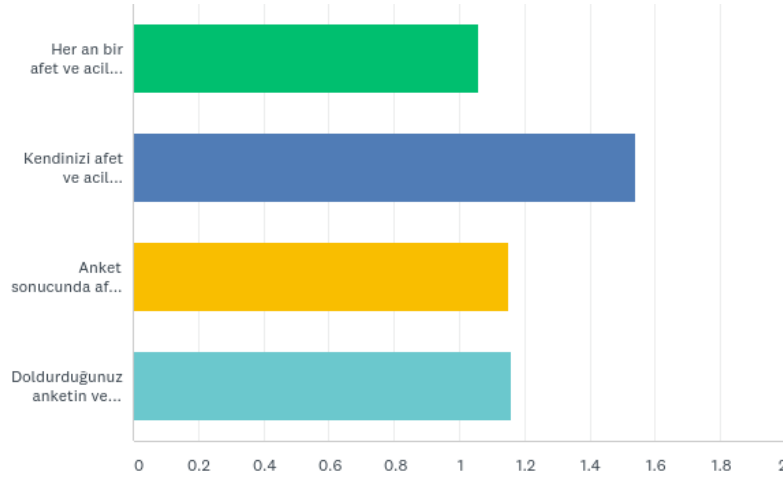
Bu bölümde ankete katılan engelli öğrencilerin evlerinde afet risklerine hazırlıklı olma durumları incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre katılımcılardan %56 (913)'ünün deprem sigortası yaptırdığı, %44 (717)'ünün yaptırmadığı görülmektedir. Katılımcılardan %37 (611)'inin konut sigortası yaptırdığı, %63 (1025)'i yaptırmadığı gözlenmiştir. Katılımcılardan %12 (201)'inin Aile Afet Planı hazırladığı, %88 (1442)'inin ise hazırlamadığı belirlenmiştir. Katılımcılardan %17 (280)'ünün tahliye planı olduğu, %83 (1360)'ünün ise olmadığı görülmektedir. Katılımcıların %20 (332)'sinin aile toplanma bölgesi belirlediği, %80 (1308)'inin ise belirlemediği gözlenmiştir. Katılımcılardan %14 (226)'ünün afet ve acil durum çantası hazırladığı, %86 (1413)'ünün ise hazırlamadığı belirlenmiştir. Katılımcılardan %92 (1517)'sinin evlerindeki sabit tesisatları bildiği, %8 (124)'inin ise bilmediği görülmektedir. Katılımcılardan %70 (1150)'ünün sabit tesisatları kontrol ettiği ya da ettirdiği, %30 (486)'unun ise kontrol etmediği ya da ettirmedeği gözlenmiştir. Katılımcılardan %92 (1505)'sinin sabit tesisatlara ulaşabildiği, %8 (132)'inin ise ulaşamadığı belirlenmiştir.

Katılımcıların %18 (289)'inin evlerinde tehlike avına çıktığı, %82 (1331)'sinin ise çıkmadığı görülmektedir. Katılımcılardan %41 (670)'inin yapısal olmayan eşyaları sabitlediği, %59 (962)'unun ise sabitlemediği gözlenmiştir. Katılımcıların %85 (1390)'i evlerinde ateşleyici ve yanıcı malzeme kaynaklarının birbirinden ayrı olduğunu, %15 (236)'i ise ayrı olmadığını belirtmiştir. Katılımcılardan %81 (1265)'inin özel olarak kullandığı cihaz ve eşyaların erişilebildiği, %19 (302)'unun ise erişemediği belirlenmiştir.

Şekil 16- Katılımcıların işyerlerinin afet risklerine hazırlık dağılımları

Ankete katılan engelli öğrencilerin işyerlerinin afet risklerine hazırlık dağılımları incelendiğinde; katılımcıların %74 (971)'ünün işyeri afet planı yaptırdığı, %26 (341)'sının ise yaptırmadığı görülmektedir. Katılımcıların %75 (972)'inin işyeri tahliye planının olduğu, %25 (332)'inin ise olmadığı gözlenmiştir. Katılımcıların %92 (1220)'sinin yangın söndürme cihazına sahip olduğu, %8 (101)'inin ise olmadığı belirlenmiştir. Katılımcıların %85 (1119)'inin işyerlerinde yangın söndürme cihazına ulaşabildiği, %15 (197)'inin ise ulaşamadığı görülmektedir. Katılımcıların %67 (872)'si işyerlerinde duman dedektörünün mevcut ve faal olduğunu, %33 (428)'ü ise mevcut ve faal olmadığını belirtmiştir. Katılımcıların %75 (975)'inin acil ışıklandırma sistemi ve acil çıkış levhalarının mevcut olduğu, %25 (328)'inin ise mevcut olmadığı görülmektedir. Katılımcıların afet eğitimi ve tatbikatları gerçekleştirme konusundaki dağılımları incelendiğinde ise, katılımcılardan %64 (832)'ünün afet eğitimi ve tatbikatları gerçekleştirdiği, %36 (478)'sının ise eğitim ve tatbikatları gerçekleştirmediği gözlenmiştir.

Şekil 17- Katılımcıların afet ve acil durum değerlendirmesi dağılımları

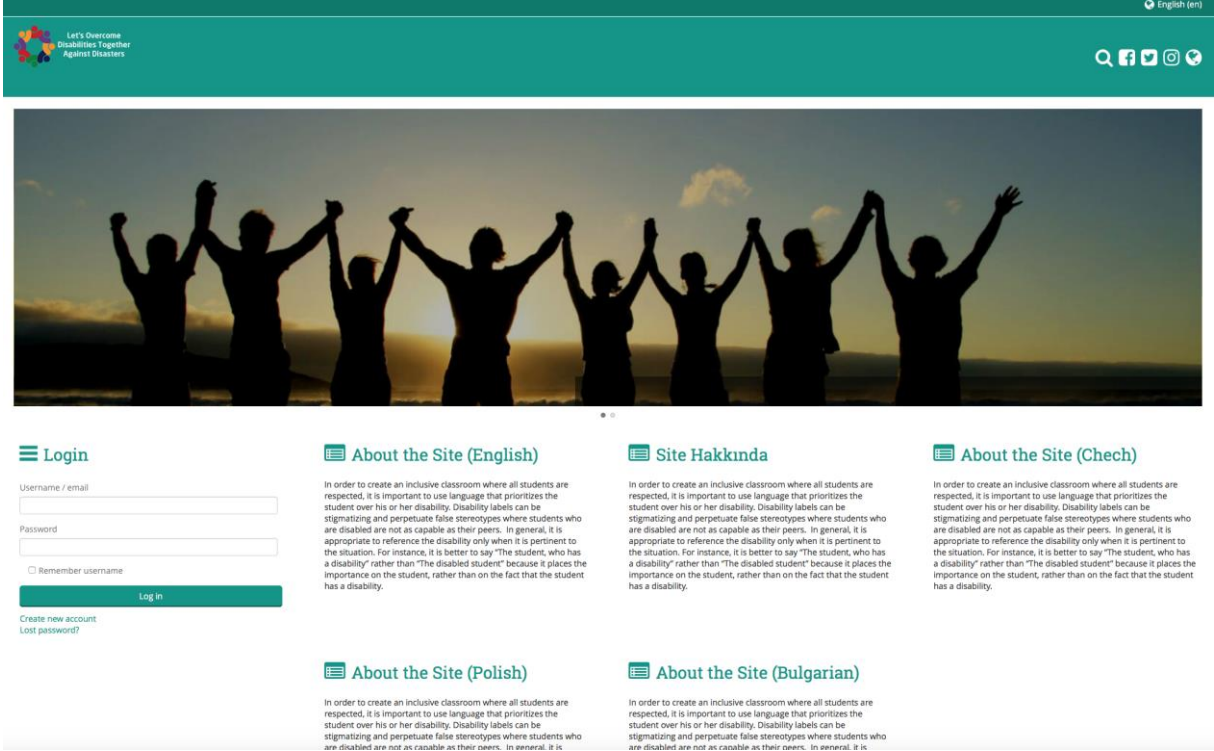
Ankete katılan engelli öğrencilerin afet ve acil durum değerlendirmesi dağılımları incelendiğinde; katılımcıların %94 (1548)'ünün her an bir afet ve acil durum yaşanabileceğinin farkında olduğu, %6 (93)'sının ise farkında olmadığı görülmektedir. Katılımcıların %46 (754)'sının kendilerini afet ve acil durumlara karşı hazır hissettiği, %54 (892)'ünün ise hazır hissetmediği gözlenmiştir. Katılımcıların %85 (1387)'i uygulanan anketin afet farkındalığını arttırdığı, %15 (253)'ünün ise anketin afet farkındalığını arttırmadığı görüşüne sahiptir. Katılımcıların %84 (1395)'ü bu projenin kendilerine fayda sağlayacağına inandığı, %16 (261)'sının ise bu projenin fayda sağlamayacağı yönünde görüş belirtmiştir.

SONUÇLAR VE YORUMLAR

Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Sistemi engelli öğrencilerin de öğrenme ortamında etkileşim olanağı bulabildiği çeşitli öğrenme materyalleri sağlamaktadır. Bu öğrenme materyalleri arasında sesli kitaplar, ders kitaplarının ayrıca PDF olarak elektronik ortamda sunulması, ders kitaplarının özetleri ve bu özetlerin sesli olarak sunulması, konu anlatım videoları, alıştırmalar soruları, yaprak testler, e-Seminerler ve bunların geçmiş kayıtları, deneme sınavları, bazı derslerde etkileşimli e-Kitap ve çıkmış sınav soruları bulunmaktadır (Sönmez, 2016). Açıköğretim sisteminin vizyonu, Türk vatandaşı olan herkese eğitim imkânı sunmaktır. Bu vizyondan hareketle yapılan çalışmalar sayesinde Anadolu Üniversitesi öğrenme materyallerini her öğrenciye ulaştırabilecek güçlü bir altyapıya, teknolojiye ve insan gücüne sahiptir.

Proje kapsamında engelli bireylerin afet ve acil durum risklerine karşı bilgi ve farkındalık düzeylerinin artmasını sağlamak amacıyla tasarlanacak olan afet bilinci eğitim modülünü Açıköğretim sistemine kayıtlı engelli öğrencilere ulaştırmak hedeflenmektedir. Bu amaçla mevcut öğrenme yönetim sistemleri erişilebilirlik standartları açısından incelenmiş ve Web İçeriği Erişilebilirlik Kılavuzu 2.0 AA (WCAG 2.0 AA) kriterlerine uygun, mobil cihaz uyumlu, fazla sayıda dil desteği ve modüler yapısı sayesinde eklenti seçeneği zengin olan Moodle öğrenme yönetim sistemi üniversite sunucularına kurulmuştur

(<https://disaster.anadolu.edu.tr>). Şekil 18’de bu öğrenme yönetim sisteminin ana sayfasından bir görüntü yer almaktadır.

Şekil 18. Kurulan öğrenme yönetim sistemi giriş ekranı

Öğrenme yönetim sisteminde başlangıç olarak proje ortaklarının dilleri olan Türkçe, Çek Cumhuriyeti, Lehçe (Polonya), Bulgarca ve İngilizce destekli içerikler oluşturulması hedeflenmiş ve bu doğrultuda proje katılım toplantılarından ikincisinde proje paydaşlarına öğrenme yönetim sisteminde engellilere yönelik içerik oluşturma ve bunların yönetimine yönelik bir eğitim verilmiştir. Afet ve acil durum çalışmalarında engellilikle ilgili literatürdeki eksikliğin kapanmasına katkı sağlayacak olması; Anayasamızın 10. maddesinde belirtildiği gibi fırsatlara erişimde engelli bireylere pozitif ayrımcılık sağlaması; yerel, ulusal ve uluslararası boyutta hizmet sağlayıcı kuruluşlara ve topluma kılavuzluk edecek olması bakımından proje önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

Daniel, J. S. (1996). Mega-universities and knowledge media: strategies for higher education. London, UK: Kogan Page

Sönmez, H. (2016). Engelli öğrencilerin sayısal ve sembol içerikli bir dersteki başarılarının incelenmesi: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Sistemi örneği. Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi, 2(4), 8-21.